

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.	Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.	Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

A dogma és egyházjog kölcsönhatása.

I.

Ennek a kérdésnek a tárgyalására úgy a hazai, mint a külföldi irodalomban igen mostohán jutott hely; a tudósok a dogma egyházjogi életének rövid vázolásán s egy a hit- és jogélet viszonyának rendezésére nézve követendő mérvszabály kategorikus kijelentésén kívül alig mennek tovább valamivel; a történelmi alakulatok felett bírálókat, határozott szempontok szerint irányzott vitát alig-alig hallhatunk. Pedig ennek a kérdésnek értéke nemcsak történelmi, kezelési módja nem pusztán elvont bölcséleti, hanem megvan a maga fontos gyakorlati tartalma is; mert hatását az egyházi élet politikájában mélyen érezteti és mikénti eldöntése, alkalmazása lényeges változást idéz elő úgy a vallásos, mint az egyházjogi élet ábrázatán. Ennek a kérdésnek keretén belül az egyházfegyelmi ügy jelentékeny része is helyet talál, melyről e Lap hasábjain a közelmúltban igen érdekes cikksorozatot olvastunk.

A katolikus egyház mindenre — quod ei interest — kiterjedő finom figyelmét nem kerülte ki a nagy fontosság, mely a dogma és egyházjog viszonyának mikénti rendezésében fekszik. Rómában — talán byzanci példa nyomán — eleve meg tudták mérni az erőt, mely e két elem bizonyos vegyítéséből az egyház testébe átvezethető. És valóban, ha a lelkiismereti szabadság nagy protestáns elvét be nem vesszük az érvek harcába, hanem pusztán az egyházi status quo fentartását uraló utilitarizmus terén maradunk, meg kell hajolnunk az egyházi politikát vezető római genie előtt, mert a dogma és egyházjog kölcsönhatásának gyakorlati sűrű érvényesítésében oly hatalmas kétélű fegyvert szerzett magának, mely az egyházi élet — katolikus szempontból — kinövéseit nagy sikerrel

metszi le. Az egyik él, vagyis a dogma viszonyainak egyházjogi intézményes rendezése abban az esetben bizonyítja hasznát, mikor a belső vallásos élet hanyatlása a hittételek iránti laza felfogásban nyilatkozik s a belső lényeg megmentése érdekében a külső jogi kényszer subsidiarius hatása az egyetlen oltalom, mely az egyház rendszerét a nagyobb izgatottságtól megmentheti; kulturtörténelmi tanúság lévén az, hogy vallás-erkölcsileg hanyatló korokban a külső formák jelentősége emelkedik. A másik él haszna pedig akkor válik be, ha a vallási fogalmak bizonyos fanatizmusba csapván át, a külső egyházi élet felesleges volta köztudatba akar átmenni s a vallásos érzés minden külső rendszert békónak érezvén önmagán, annak levetésére tesz kísérletet; ilyenkor a dogma nyomban megoltalmazza azokat a jogintézményeket, melyek éles előrelátással a dogma méltóságára emeltettek fel. Hogy ennek a védelemnek minő óriási ereje van, arról a szabad szellem életének idestova ötszáz esztendő folyama tesz tanúságot; ötszáz esztendő örökös ostromát állotta ki ezzel a védelemmel a római katolikus egyház és pedig úgy, hogy ma is büszkén el meri mondani: övé a jövő.

A történelem tanúságai, egyházunk vallásos életének aggasztó tünetei, melyekben a szabadsággá fajult szabadság az egyik végzetes tényező; másfelől a lelkiismereti szabadsághoz való hagyományos és benső ragaszkodásunk nehéz feladat elé állít bennünket, ha a dogma és egyházjog viszonyára vonatkozólag véleményt kell mondanunk. Itt is egy nagy és nehéz problémával állunk szemben, melynél az ideálhoz való ragaszkodást, a magasztos eszme következetes követését igen könnyen megboszúlhatja a gyakorlati élet.

A jelen rövid értekezés tárgyát nem annak

kifejtése képezi, hogy a dogma szelleme az egyházjog terén miként érvényesül, vagy hogy viszont az egyházjogi politika minő befolyást gyakorolt — különösen a római kath. egyházban — az egyes hittételek formulázására (pl. a hierarchikus politika az egyszín alatti úrvacsora, az ordo stb. dogmájára), habár feldolgozandó themának ez is érdekes volna; hanem célom a dogma viszonyait rendező egyházjogi rendelkezéseknek s az egyházjogi intézmények dogmává emelésének történelmét adni, megtoldva az egyéni igénytelen vélemény és bírálat néhány szavával.

Mihelyt az evangelium abból a kis körből, melyre Jézus szent bizományként hagyta, kilépett, az addig keltett rajongásszerű fellángolást egy benső, megfontoló, bölcselmi szemlélődés váltotta fel a lelkekben, mint már ez magánál a nagy apostolnál, Pálnál is észlelhető. Az ő theológiája nemcsak a szív, hanem az értelemhez is szól mély bölcsesség hangján; benne feltalálható a jogosult keresztyén dogmák összessége. Talán az aránylag kis helyen mindent felölelő tömör anyag s az annak tárgyalásánál alkalmazott elvont bölcséleti módszer okozták azokat az eltérő nézeteket, melyek mindjárt a keresztyénség felléptének kezdetén Jézus személyére és az ő vallásának tartalmára nézve szárnyra kezdtek kelni. Ezekkel szemben védni és megvilágosítani kellett az igazságot. Ez a törekvés hozta létre a dogmákat s ezek egybefoglalását a symbolumokat. A legrégebb ilyen symbolum az *apostoli symbolum*, mely a használat és szokás útján ment át a köztudatba. Keresztelés előtt ugyanis a katechument hitvallásra tanították, melyet neki

a keresztelés ténye alkalmával nyilvánosan el kellett mondani. Erre nézve mondja Augustinus: „Quicumque autem Vestrum non bene symbolum reddiderunt, habent spatium, teneant: quia — audientibus omnibus, qui aderunt, reddituri estis (a symbolumot kinyilatkoztatni, nyilván vallani) — quo die baptisandi estis“ (Sermon. 42). Nem volt tehát elég magának a keresztségnek aktusa arra nézve, hogy valaki joggal viselje a keresztyén nevet s hogy a szenteknek egységében helyet foglaljon, hanem mint *conditio sine qua non* ott állott előtte a nyilvános vallástétel (*reddere symbolum*), a minek lényege és jelentősége nem a hittétel (dogma, symbolum) ismeréséről való bizonyágtételben állott, hanem a hívésnek, a vallásnak demonstrálásában. A dogma és az egyházjogi sphaera első érintkezésére tehát már a keresztyénség első századaiban reá találunk, mert a mit a nyugati orthodoxia hatalmas képviselője a IV., illetve V. században élt Augustin Serm. 42-ben kijelent, az tulajdonképpen egy már a szokás és gyakorlat által szentesített eljárásnak írásba foglalása. A vallás alaptételeinek kötelező voltával az öskeresztyénség felfogása megbarátkozott a nélkül, hogy összeütközésbe látta volna magát jönni a szabadsággal, melylyel Krisztus szabaddá tette híveit. Az absolut lelkiismereti szabadság elvének következetes alkalmazását az egyháznak fel kellett adni, ha össze nem akart omlani a belső hitviszályok sorvasztó hatása alatt. Hitöntudatát pontosan kellett körülírni és kötelezőleg megállapítani, hogy szilárd védelme legyen a háresis ellen, melynek burjánja elnyomással fenyegette a mustármag fiatal haj-

TÁRCA.

Az 1606. évi Apológiáról.

Veress István úrnak e Lap 26. számában „Egy érdekes lelet a baseli egyetemi könyvtárban“ cím alatt megjelent Tárcá-jára szükségesnek látom a következőket megjegyezni:

Az itt ösmertetett „Apologia“ már rég ismeretes az irodalomban. Néhai Szabó Károly már 1877-ben ösmertette azt, az Akadémia egy kolligátumának példányáról (Magyar Könyvszemle, 1877. évf. 389—390. l.). Ugyanő, az általa kiadott „Régi Magyar Könyvtár“ II. kötetében (Budapest, 1885.) a 90—91. lapokon 330. szám alatt szintén közli e munka cím-mását és ösmertetését.

Mindkét idézett helyen megjegyzi Szabó Károly, hogy Pázmány Péter, az Alvinczi Péterhez intézett „öt szép levél“ első kiadásában (Pozsony, 1609.) a 100. levélen említi „az felföldi Calvinista kialtoc . . . Apologiját, oltalmazó irását.“

Szabó Károlynak Szenczi Molnár Albert naplójának egy pontjából („recudi curavi Apologiam Ungaricam

Boczkai“) vont azon következtetését, mintha ez Apologia Bártfán, 1608. magyar nyelven is megjelent volna, részemről tévesnek tartom. Bizonyos ugyanis Szenczi Molnár Albertnek dr. Dézsi Lajos által legközelebb megírott nagybecsű életrajzából (Magyar Történeti Életrajzok, XIII. évf. 4., 5. füzet 150. lap), hogy Sz. M. A. 1608-ban *Hanauban*, a bibliával egyidejűleg nyomatta le az Apológiát és pedig nem magyar, hanem *latin* nyelven; mert hiszen Bocskayt és a magyar protestánsokat nem a magyarok, hanem a külföld előtt kellett védeni.

Az Apológiának tehát 1608-ból két kiadása van, egyik a *bártfai* (mely az Akadémia és a baseli egyetem könyvtárában van meg) és a *hanau*, melyből eddig még egyetlen példányt sem ösmerünk.

Az Apologia szerzője minden valószínűség szerint a nagy Alvinczi Péter, a tudós kassai magyar főpap, Bocskay és Bethlen kedves udvari papja, bizalmas tanácsosa.

Veress István úr feltétlenül megérdemli előismerésünket azért, hogy az Apologia tartalmát magyar fordításban közölte s a ritka munka *második* példányát felfedezte.

Révész Kálmán.

tását. Ez a törekvés hozta létre a keresztelési formulából a több ízben bővített apóstiti symbolumot, melynek általánosan használt formája a IV. század óta van, mely sem a Rufinusnál olvasható római formával, sem az ősidők más formáival nem egyezik tökéletesen; de a IV. századi forma a római egyházban ezután változatlanul maradt s a keresztség liturgiájának és minden katechismusnak állandó alkatrészét képezte. A niceai zsinat égető szükségnek tett eleget, mikor a mind nagyobb mérveket öltő arián mozgalommal szemben a Krisztus személyéről való katholikus tant symbolumba foglalta; így jött létre az u. n. „Symbolum Nicaenum“ (325.), mely nem egyéb, mint a symbolum apostolicum bővebb kifejtése. Amint lájuk, a dogma terén az usualis alkotás helyét az írásos alkotás kezdi elfoglalni. A niceai symbolumban a hivatalos egyház nyilvánít hivatalos hitvallást, mely az egyháztágokra epügy kötelező, mint bármely fegyelmi canon. A szentírás alapuló igazság erejéhez a császári megerősítés erejét is nyeri a dogma s ennél fogva meg van számára alkotva az a jogi keret, mely hova-tovább az idők folyamán a halálbüntetés jogáig bővült. A dogma és canon természete iránt a fogalmak kezdenek összezavarodni, minél fogva a dogma- és canon-alkotás ugyanazon organumot nyeri s a kötelező erő mindkettőre ugyanazon mértékben terjesztetik ki.

A niceai symbolum szigorú hívei és a niceai meg az arián álláspont között közvetítő mérsékeltek tovább folytatták a vitát, a mi arra adott okot, hogy egy újabb zsinat, névszerint a konstantinápolyi a niceai hitformát az u. n. „Symb. nicaeno-constantinopolitanum“-ban újolag megerősítse s egyszersmind egy pótlást is adjon hozzá a Macedonius által forgalomba hozott s ezen zsinaton kárhoztatott tanok ellen. A nyugatiak a szent-lélekről szóló ezen pótlást egy újabb pótlás (filioque) által hozták összhangba az ő hittanukkal, a mit III. Leo — nem ugyan mint symbolumváltoztatást, hanem mint tant, hittételt — jóváhagyott, a harmadik lateráni és az 1438. florenci zsinatok hasonlóképpen; míg végre a tridenti zsinat a pótlásokkal ellátott „nicaeno-constantinopolitanum symbolum“-ot, mint olyat erősíti meg, „quo sancta ecclesia Romana utitur“ (Cap. 2. de summa trinitate). A görög egyház ezt a pótlást nem vette fel. Még jobban kibővítve jelenik meg előttünk ez a hitvallás az u. n. „Symb. Quicumque“-ben, melyet állítólag Athanasiusnak kellett a római zsinaton (341.) elmondani, hogy a maga igazbitűségét bebizonyítsa. Valószínűbb, hogy a szerző nem Athanasius volt, hanem az V. században

az ő szellemében formulázott ez a symb. Ha Athanasius esetét a történelmi nyomozás nem igazolta is valónak, az a hagyomány, hogy a nagy hittudós, alexandriai püspöknek zsinat előtt kellett hitéről vallást és bizonytságot tenni, azt mutatja, hogy már ekkor a hivatalos egyház felügyeletet gyakorolt a kathedrák felett s a később oly szigorúan alkalmazott censurának alapjait letette.

III. Ince a IV-ik lateráni zsinat (1215.) feladatául tűzte ki, hogy az Athanasius-fele symb. óta nagy számmal keletkezett dogmákat azzal kapcsolja össze s egy ilyenformán kibővített vallástételt, mint kötelezőt hirdessen ki. A XII. századi eretnek szekták miatt történt ez az intézkedés, melyeknek elnyomására ez a zsinat szabályrendeleteket hozott s egyszersmind több téves nézetet, melyről az eretnek tanokkal való legcsekélyebb kapcsolat kimutatható volt, elvetendőnek jelentett ki. Új symbolumnak szokás számítani azt a pápai döntvényt, melylyel V. Kelemen a vienne-i zsinaton (1311.) Oliva János ferencrendi barát több tanát elvetette. Itt találkozzunk egy igen érdekes jelenséggel, mely a mellett tanuskodik, hogy a vatikáni zsinat esalhatatlansági dogmáján sarkaló hittétel megállapítására vonatkozó jogot már a XIV-ik század elején igénybe vette V. Kelemen, ki pápai döntvénynyel állapít meg dogmát s azt a közzsinaton — quasi ex cathedra — publikálja. A dogma megállapítási pápai jognak azonban ebből a tényből bajos volna történelmi alapot erőltetni; mert ez a tény az „immaculata conceptio“ dogmájáig egyedül áll és föntartott érvényét is pusztán annak köszönheti, hogy a Clementinákkal együtt a „Corpus iuris canonici“-ba bejutott.

A dogma alkotási munkát hosszú időre a tridenti zsinat (1545—63) fejezte be, mely a protestáns egyházzal szemben mutatkozó reactiot legteljesebb mértékben kihasználva a középkori scholasticismus összes tanait sanctionálta; sőt még itt sem állott meg a reactioban, hanem a schisma, reform zsinatok s a reformatio által sokat szenvedett pápai tekintélyt újra felemelendő, a pápai hatalmat, mint isteni intézményt, több idevonatkozó egyházzjogi elvvel együtt dogmává emelte. Ilyen pl. a papirend (ordinatio, ordo), melyre vonatkozólag a zsinat XXIII. ülése (Sessio XXIII; de sacr. ord. c. 3.) ezt a dogmát állapítja meg: „si quis dixerit, ordinem sive sacramentum a christo Domino institutum, anathema sit“; a hierarchiai fokozatokra nézve pedig ugyan csak ez az ülés (c. 2.): „si quis dixerit praeter sacerdotium non esse in ecclesia catholica alios ordines, et maiores et minores, per quos velut

per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit. És még számtalan egyházjogi elv és intézmény van befoglalva ebbe a lelki ismeret kényszerítő formába: „si quis dixerit . . . anathema sit. Hittételeinek, intézményei, szervezete status quojának érdekében elment a hivatalos egyház egész az ultima ratio-ig. A hit, a lelkiismeret dolgává tette azt, a mi fogyatékos emberi találmány s az ellentétes nézetek ingadozó mérlegébe a hivatalos felfogás érdekében az Isten átkának súlyát dobta be. A dogma viszonyait illetőleg törvénynyé tette a tridentinusi zsinat: a püspökök azon az első tartományi zsinaton, melyen megjelennek hitvallást tartoznak letenni (Sess. 25. Cap. 2.): az igehirdetéssel és lelki gondozással járó állásokra előléptetett lelkészek tartoznak: „a die adeptae possessionis, ad minus intra duos menses in manibus ipsius episcopi, vel eo impedito, coram generali eius vicario seu officiali orthodoxae suae fidei publicam facere professionem“ (Sess. 24. Cap. 12.); a többi javadalmak és papi személyek pedig akkor, midőn az első megyés zsinaton megjelennek. Érdekes az egyetemekre és egyetemi tanárookra vonatkozó határozat (Sess. 25. Cap. 2.): „ut ab eisdem universitatibus canones et decreta huius S. Synodi integre recipiantur“; és hogy a doktorok, tanárok mindazt, a mi a kath. hitet illeti, a tridentinusi canonok és decretumok szabályai szerint tanítsák és magyarázzák, arra ünnepélyes esküvel kötelezendők (IV. Pius „In sacrosancta“ bullája ezt az esküt a promoteáltakra és minden tanintézet tanítóira kiterjeszti). A tridentinusi zsinat határozataiból állított össze a IV. Pius „Iniunctum nobis“ (1564.) bullájában publikált hitforma, mely „Symb. Tridentinum“ nevet visel s dacára a „legújabb symbolum“ névnek, melylyel akkoriban az egyházi írók megtisztelték, nem egyéb, mint a régi symbolumok, megtoldva a tridentinusi dogmákkal; azonban mivel ennek sem zsinat, sem az „V. Kelemen“-féle symbolumnál fenforgott körülmény nem adott általános érvényt, éppoly kevésbé tekinthető symbolumnak, mint a Marini és társai által szerkesztett u. n. „Catechismus ex decr. conc. Trid.“; habár az előbbi a kath. egyház hitének hű kifejezőjeként tekintetett és használtatott s habár az utóbbi igen nagy tekintélyre tett is szert.

Katholikus felfogás szerint az egyház által elfogadott dogmákat különböző módon értelmezni, magyarázni nem lehet s azok tekintetében a tanszabadság elismerve egyáltalában nincs. Ide vonatkozólag a római egyház álláspontját határozottan kifejezi az a nyilatkozat, melyet VII. Pius 1819. aug. 10-én Consalvi bíbornok

útján kiadott: A katolikus hit dogmái az egyház fejére nézve meg nem sérthető határokat képeznek, melyeket a római püspök sem direkte, sem indirekte át nem hághat; és bár a kath. egyházban mindig a hit tartatott változtathatlannak, a fegyelem pedig változtathatónak, mégis a római püspökök magában a disciplinában is állítottak fel saját maguktartására nézve szent határokat, minek bizonyossága az, hogy kötelezettséget vállaltak, miszerint a fegyelmi jog egyes részeiben változtatást eszközölni nem fognak és az, hogy más részeket sem vetettek változtatás alá, ha csak igen fontos és mellőzhetetlen okok nem parancsolták. Ezen alapfelfogást szem előtt tartva a római püspökök soha sem engedték s engedik, hogy a fegyelemnek olyan részén ejtessék változtatás, melyet közvetlenül Jézus Krisztus rendel, vagy a mely természeténél fogva valamely dogmával van összefüggésben, vagy a melyet a tévhitűek azért támadnak, hogy a magok újítását támogathassák, vagy a melynek megváltoztatásából a vallásra és a kath. alapelvekre hátrány származnék. A mi az egyházi disciplina azon többi részeit illeti, melyek a felsorolt kategóriák egyikébe sem tartoznak, ezekre nézve nem áll a római püspök előtt semmi akadály egyes változtatásokat eszközölni; de mindig azon alap-tételektől vezéreltetve adta beleegyezését ezen változtatásokba, melyeken minden jól szervezett társaság nyugszik és csakis, ha a szükség és az egyház haszna követelte azt.

Dr. Baltasar Desső.

KÖZÉLETÜNK.

Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlése.

Az egységes tanügyi közvélemény, a középiskolai oktatásügy organuma: az országos középiskolai tanáregyesület folyó hó 4-én kezdte meg az ev. ref. főiskola dísztermében XXXII-ik évi rendes közgyűlését, hogy az állami s a különböző felekezeti tanárokat a közművelődés közös zászlója alatt egy lelkes táborra összeolvasztva, vállvetve munkálkodjanak a magyar közoktatás s magyar műveltség előmozdításán s fejlesztésén.

Az egyesület tagjainak zöme folyó hó 3-án este 6 óra 50 perckor érkezett városunkba. Az egyesületet a város nevében Simonffy Imre kir. tan., polgármester meleg hangú szavakban üdvözölte, melyre dr. Beöthy Zsolt egyesületi elnök a lelkes fogadtatást köszönő válasza következett.

Olvasóink előtt ismeretes már a tanáregyesületi közgyűlés tárgyrendje, melyhez képest annak lefolyásáról a következőkben számolhatunk be:

Az első nap, július 4-én a rendes közgyűlést választmányi ülés előzte meg a kis tanácssteremben, az igazgatóság közgyűlés elé terjesztendő javaslatai felülbíráltatása végett.

Dr. Négyessy László egyleti főtárgyaló tolmácsolta az igazgatóság javaslatait. Ennek kapesán jelenti továbbá

főtítká, hogy a közoktatási miniszter képviselőjéül Géresi Kálmán kir. tankerületi főigazgatót bízta meg.

Ugyszintén olvastattak a közgyűlést illető számos üdvözlések, mire az új tagok belépéséről, kikkel együtt az előző közgyűlés óta 198 új tag jelentkezett, s néhány régi tag kilépéséről tett jelentést a főtítká, ugyszintén arról, hogy az igazgatóság az egyesület nevében üdvözölte Dóczi Imre, Sinka Sándor és Steinberger Béla tanterviakat előléptetésök alkalmával.

A választmányi ülést követte a közgyűlés. Beöthy Zsolt egyleti elnök s Kiss Áron püspök karöltve jelentek meg a rokonszenven meleg hangján nyilatkozó közgyűlés közepette, s az elnöki emelvénnyel helyet foglaltak még gr. Degenfeld József főispán s Simonffy Imre polgármester, Géresi Kálmán tanker. főigazgató, Dóczi Imre egyházker. középisk. felügyelő, dr. Wolafka Nándor.

Beöthy Zsolt, mielőtt elnöki megnyitó beszédét megtartotta volna, a hagyományhoz híven üdvözölte a közgyűlés nevében a közokt. minisztert, illetőleg annak képviselőjét, Géresi Kálmánt; továbbá a vendégszeretettel fogadó Debrecen városát, illetőleg ennek képviselőit: gr. Degenfeld József főispánt, Simonffy Imre polgármestert; a tiszántúli egyh. ker. püspökét, Kiss Áront, s a római egyház fejét, dr. Wolafka Nándort.

Ezután tartotta meg magas szárnyalású elnöki beszédét, melyben rámutatott azon örvendős jelenségre, hogy az egyesület a magyar nemzeti műveltség egysége előmozdításában s megszilárdításában folytatott munkája közben fölé tudott emelkedni a szenvedélyek országos hűlőálmának; közelebb az egyházpolitikai harcok bomlasztó zavarai közepette nem felejtkezett el, hogy az egyetlen cél: az édes haza jóléte s ez odaadó munkát követel az egyesület tagjaitól. Ily munka volt a múltban a középiskolai tanterv revíziója, mely munkában az iskola embereinek s az összes szakköröknek közreműködése még eddig soha sem tapasztalt mértékben, arányban nyilvánult. E nagy munkában újra egynek mutatkozott az egész magyar középiskolai tanárság.

Azonban újabb munka vár reánk. Tanácskoznunk kell középiskoláink nagyobb szervezeti reformjáról az egységes jogosítás alapján.

Természetes alaptypusul a latin iskola mutatkozik. A mi magyar műveltségünk s ennek irányzója: középiskolánk, legkevésbé sem szakadhat el szellemi fejlődésünk gazdag és tiszta forrásától, melyet a római világ s csak egyetlen kulcsa, a latin nyelv nyújtanak. A latin nyelv nemcsak úgyszólván egész történelmi közéletünknek s nemzeti költészetünknek az a kútfeje ez, mely a világkultúrával összekapcsol s magyarságunkban is erősít.

Ez eszményi erő ápolására s megőrzésére buzdítva s az egyesület tagjait szívből üdvözölve, a gyűlést megnyitotta.

Erre következtek: Kiss Áron püspök az ev. ref. egyház képviselőjében; gr. Degenfeld József főispán Debrecen város nevében; Géresi Kálmán tankerületi főigazgató a közoktatási miniszter megbízásából; Dóczi Imre felügyelőnek a tiszántúli ref. tanári egyesület nevében mondott üdvözlő beszédei

Sinka Sándor főgymn. igazgató indítványára közgyűlés dr. Beöthy Zsolt elnöknek üdvözlő beszédeért köszönetet mondván, a beszédnek a közgyűlés jegyzőkönyvébe egész terjedelmében leendő felvételét egyhangúlag elhatározta.

Következett a napi rend tárgyalása: dr. Négyessy László főtítká évi jelentése. A közgyűlés köszönetet

mondott a buzgalomért, melyet a főtítká az egyesület érdekében kifejtett.

Müller József pénztárnok távol levén, az egyesület vagyoni állapotáról s költségvetéséről szóló jelentést Rajner Ferenc, az egyesületi Közlöny szerkesztője, olvasta fel. Ugyancsak ő indítványozta, hogy a Közlöny ezután 42 ív helyett évenként 46 ívnyi terjedelemben jelenjék meg.

Hegedűs Pál egyleti tag azon oknál fogva nem fogadja el ezen indítványt, mert a Közlöny tulajdonképpen sem nem tudományos szaklap, sem nem heti lap, a mennyiben kevés tanügyi tudományos értekezést s több napi híreket, illetőleg oda nem való dolgokat közöl. A gyűlés azonban nagy többségében azon alapon, hogy a Közlöny a napi események elől úgy sem zárhatja el magát, az előadó indítványát fogadja el.

Tiber Ágost évi jelentését olvasta a segélyző alap pénztáráról. A gyűlés köszönettel fogadta.

Majd elnök 11 órakor felfüggesztvén az ülést, az egyesület tagjai Csokonai szobra elé vonultak, hol dr. Beöthy Zsolt nagy közönség jelenlétében koszorút helyezett a szobor talapzatára, egy a Csokonai irodalmi jelentőségét, életkedvét s nagy hazafiságát felülmelő hatásos beszéd kíséretében. Mire Géresi Kálmán, mint a debreceni Csokonai-kör alelnöke válaszolt a kör, s a mi egyet jelent, a debreceni művelt közönség, Debrecen városa nevében.

Ezen ünnepélyes aktus után a gyűlésterembe visszavonulva, folytatta a közgyűlés a napi rend tárgyalását.

Első sorban Rombauer Emil olvasta fel indítványát, hogy ezután évi, összefoglaló jelentések küldessenek a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. A közgyűlés az indítványt Porcs János miskolci tanár azon pótló indítványával fogadja el, hogy sürgős esetekben ezen jelentések időközönként is eszközöltessenek.

Az egyesület ügyrendjének tárgyalása másnapra halasztott, mivel a nyomtatott ügyrend postai akadályok miatt meg nem jelenhetett s a tagok között kiosztható nem volt.

A gyűlés bezárása után Debrecen városa, mint házi gazda látta vendégeiül mintegy 300 teritékü ebéden az egyesület tagjait az Arany Bika dísztermében.

A pecsenyénél megindult a tósztaradat. Gr. Degenfeld József főispán a felséges királyi pár boldogságos hosszú életére emelt poharat. Szép jelenet következett utána. Le sem ült a diszes társaság, hanem állva énekelte a Magyarok zenekísérete mellett Kölesey himnuszát.

Abrahám László t. főügyész a város közönsége nevében a vendégtársaságra üritette poharát. Dóczi Imre egyh. kerületi középiskolai felügyelő dr. Wlassics Gyula közoktatásügyi minisztert, Géresi Kálmán tankerületi főigazgató szellemes dikcióban az ő régi jó barátját, az író és esztéta Beöthy Zsoltot köszöntötte fel. Erre Beöthy Zsolt hatásos felkösöntője következett, mely kiemelkedő pontját képezi a felkösöntőknek, éltetvén a város képviselőit a lakossággal együtt. Továbbá Demkó Kálmán (Budapest) Kiss Áront, Pólya Mihály (Szentés) dr. Wolafka Nándort, Wolafka Nándor Beöthy Zsoltot, Gerevich Emil (Kassa) Debrecen és főként a rendezőség buzgó vezetőit: Márk Endrét, Oláh Károlyt, Dóczi Imrét, Kardos Albertet, dr. Hegedűs István (Bpest) Géresi Kálmánt, Mitrovics Gyula Simonffy Imrét éltette. Nagy tetszéssel találkozott Bodiss Jusztin pannonhalmi bencés felkösöntője, amelyben a különböző hiten lévő honfiakat egymás szeretetére budította. Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző az egyesület nőtagjaiért, Schurina

István (N.-Kálló) Simonffy Imre polgármesterért üritett poharat stb.

Ebéd után az ev. ref. főiskola szertárait, nagytemplomot, keresk. akadémiát, főreáliskolát s gazdasági intézetet tekintette meg az egyesület.

Este 8 $\frac{1}{2}$ órakor pedig az egyesület tiszteletére a debreceni dalegylet rendezett fényesen sikerült dalstélyt a nagyerdei Dobos pavillonban.

Másnap, folyó hó 5-én tovább folyt a közgyűlés. Olvastatott Wlassics közokt. miniszter távirata. Hálas köszönettel fogadtatott.

Dóczy Imre, az egyházkerület középiskolái felügyelője, az orsz. közoktatási tanács tagja, tart előadást az „egységes jogosítású középiskola“ tárgy felett, mely előadás élénk vitát provokált.

Előadó lehetetlennek, álomnak, képzelődésnek tartja az egységes középiskolát. Az 1848 előtti egységes magyar iskola azért felelt meg a célnak, mert teljes képzést adott az akkori társadalom műveltségi szükségleteihez. A később folyton növekvő szükségletek kielégítése céljából alakultak a társadalmi szükség egyik vagy másik alakjához képest a reáliskolák, reálgymnasiumok, görög-pótló tanfolyam, de a melyek a kívánalomnak meg nem feleltek.

Egyenlő jogosítású középiskola mellett foglal tehát állást, akként, hogy a typus meghagyásával a közművelődés eleme, mely nem más, mint a latin nyelv, leend a közös elem.

E nagyfontosságú elvet, a középiskolai egyenjogúsítás elvét ajánlja a tanáregyesületnek a programba leendő felvételre s a tanári körök tárgyalása után megalkult tanári közvélemény felterjesztve az országos közoktatási tanács elé, folyjon be az új középiskolai tervezet reformálására, az új középiskola megalakítására.

Az erre megindult szócsere alkalmával Porcs János lehetnek tartja az egységes középiskolát, melynek az akadályai mai időben, hogy a középiskolában tudósokat akarnak nevelni, a helyett, hogy az alapot adnók meg arra, hogy tudós legyen. De ha nem tartja is lehetetlennek az egységes középiskolát, mindazáltal nem helyesli a bi- vagy trifurcatiót, mert ez megint eltérésekre, különbözőségekre vezetne, eltekintve attól, hogy így a tanítás költségesebb lenne. Adjuk meg tehát — a mi elég lesz aztán — az alapot, módot arra, hogy a tanuló tovább képezhesse magát s a mi az egyes szakban szükséges, pótolni fogja az egyetem, illetőleg valamely pótló intézet, a mi azt teszi, hogy gondoskodni lehet arról, miként a növendék, mit a középiskolában meg nem tanult, elsajátítsa.

Beöthy elnök kijelenti a félreértés kikerülése végett, hogy Dóczy Imre indítványának elfogadása nem praeoccupálja a határozatot.

Felszólal még Rombauer s oda nyilatkozik, hogy az egységes középiskola; valamint a trifurcatio sem lehetetlen, illetőleg célszerűtlen. Különben is a magyar nép közművelődése s élete kívánja, hogy több úton, de egy cél felé törekedjünk s e cél: a haza- s munkaszeretet megkedveltetése s a tanulók szívébe csepegtetése.

Dr. Hegedüs István egyetemi tanár nagyhatású s köztetszéssel találkozó beszédében a görög alapon nyugvó latin oktatás mellett foglal állást.

Többek felszólalása után a gyűlés Dóczy Imre indítványát elfogadja.

Beke Manó akadályoztatva levén, helyette Rajner Ferenc olvassa „az új középiskolák felállításának kérdése“ c. értekezést. A közgyűlés egyhangúlag elfogadja értekező azon indítványát, hogy e tekintetben első s

legfontosabb teendő a tanárihiány megszüntetése és csak azután új középiskolák felállítása.

Pályi Sándor olvassa „A szabad lyceum működése“ tárgyról irt értekezését, a mi a közgyűlésnek szintén egyik érdekes tárgya volt. Érdekes volt reánk nézve azért, mert felolvasása közben többek között így szól: „a szabad lyceum egyik jó törekvése működését kiterjeszteni a vidékre, alig van vidéki városunk, a mely hivatottabb volna a szabad lyceum intézmények meghonosítására, mint éppen Debrecen.“ Különben ezen ifju intézmény, a melynek székhelye Budapest, célja a közművelődés áldásait általánossá tenni, elméleti s gyakorlati előadások rendezésével a közönség érdeklődését a szellemi munka s haladás iránt felkelteni s alkalmat adni arra, hogy ismereteit a gyakorlati élet, a tudomány s művészet terén mindenki gazdagíthassa s tudásának körét szélesíthesse.

A felolvasásért az elnök meleg köszönetét fejezte ki.

A gyűlés további folyama alatt az egyesület ügyrendjének tárgyalása véttetett fel. Többek hozzászólása után elnök a közgyűlés határozataként kimondja, hogy az előterjesztett ügyrend normativum gyanánt elfogadtatik, s főtítkár megbizatik, a különböző tanári körök által nyilvánított észrevételek összegezésével s azoknak az országos tanáregyesületi közgyűlés elé terjesztésével az esetleges módosítások eszközlése végett.

Olvastatott a pápai tanári kör indítványa a felekezeti tanárok nyugdíjügye tárgyában. Ez indítvány egyik pontja annak az óhajnak nyilvánítása, hogy a felekezeti tanárok nyugdíja egyenlő legyen az államéval. A közgyűlés határozatilag kimondja, hogy az egyházi főhatóságok kéretessenek fel a nyugdíj törvény 5. §-a alapján a lakbér rendezésére oly formán, hogy az a tanári fizetés 20%-át tegye.

Ezután Bozóky Endre a középiskolák elnevezése tárgyában tett indítványáról volt szó. Mivel az indítvány nem világosította meg a kérdést, olvastatott s elfogadásra ajánlatott a választmány javaslata, hogy pedagógiai szempontból ajánlatos az iskolában az ezekkel szerves és szoros összeköttetésbe álló férfiak nevével való elnevezése, különösen áll ez a budapesti kerületekről elnevezett középiskolákra nézve. Az indítvány elfogadtatott.

Ezek után a következő rendes közgyűlés helyének meghatározása a választmányra bízott s pénztári vizsgálók küldettek ki.

Elnök meleg köszönetet mondván még egyszer ugy Debrecen város, mint a ref. egyház s tiszántuli testvér egyesület, a rendező bizottság képviselőinek s általában a közgyűlésen megjelent érdeklődőknek, a középiskolai tanáregyesület évi közgyűlését bezárja.

D. u. 2 órakor ebédre gyűltek össze a tanáregyesület tagjai az Angol királynő szállodába, hol a debreceni. ev. ref. egyház s főiskola vendégei voltak. Itt sem hiányoztak a lelkes s meleghangú felköszöntők, melyek sorát Kiss Áron ev. ref. püspök nyitotta meg, emelvén poharát a felséges királyi párra, a midőn ismétlődött a tegnapi szép jelenet. Simonffy Imre polgármester, mint az egyház főgondnoka és a főiskola helyi gondnoka a tanáregyesületet s élén Beöthy Zsoltot, — dr. Kovács Sándor akadémiai igazgató a tanáregyesületet köszöntötte fel. Nagyhatású volt különösen Balogh Ferenc tószója a pannonhalmi bencésrendi intézetre és Beöthy Zsolté Kiss Áron püspökre.

Ebéd után a város még nem látott nevezetességeit szemlélte meg az egyesület.

Végül 6-ikán a Hortobágy megtekintésére rándult ki a társaság, mely ez alkalommal a város vendége volt. Nagy számban jelentek meg hölgyek is. Király Gyula városi tanácsos fogadta s üdvözölte az érkező vendégeket.

Vidám kedélyességben töltötte el az egyesület ez utolsó napot városunkban, melylyel a szünidei megérdemelt pihenést kezdték meg a közoktatásügy derek munkásai.

Másnap korán reggel történt az indulás Nagy-Bánya felé.

Kivánjuk, hogy az egyesület kedves emlékekkel távozott légyen el városunkból.

Toronygombfeltétel Belényesen.

A tiszántúli egyházkerület egyik legrégebbi egyházában Belényesen, f. évi június 26-án d. u. 3 órakor szép ünnepély folyt le. 116 éves templomának gyökeres kijavítása Puskás Albert n.-szalontai építő mester által megkezdetvén, a gomb, vitorla és csillag, mint a református tornyok rég megszokott jelvényei, e napon vonattak fel a toronyra. D. u. 3 órakor több százra menő közönség jelenlétében, egy emelvényre helyeztettek a jelvények, melyekre 12 leány koszorúkat és kendőket kötözött fel.

Ekkor Sipos Imre lelkész fellépve az emelvényre, a templomok fejlődésének történetét vázolta az őskereszténységtől a reformációig. Majd a torony jelvényeket magyarázta meg s emelkedett szellemű beszédben mutatott rá az országos közalap áldásos működésére, mely nélkül a belényesi egyház sem javítható volna ki templomát oly díszesen, hogy az ma díszesebben emelkedik ki 116 év múltán, mint építésekor. Buzdította ezután a híveket sziklaszilárd hitre, melyet ne ingasson meg az idők zivatarja, mint nem ingatta meg e 116 éves tornyot. A vitorla emlékeztessen evező hajóra, melyet a vitorlák visznek tova, továbbá emlékeztessen a Krisztus zászlajára (Ézsaiás 11: 10.), mely alatt kell harcolni az igaz kereszténynek. A csillag emlékeztessen arra, hogy e föld alacsony porából föl ég felé kell törni a hívő lelkeknek s a kik továbbá igaz hitben halnak meg, fénylenek mint csillagok ott fenn (Dán. 12: 3). Ezután felolvasta lelkész a régi gombban talált iratot, valamint az általa szerkesztett emlékiratot, melyeket az egyháznak általa 1883-ban nyomtatásban kiadott történetével elhelyezett a gombba. Ekkor kiadva a vezényszót, a 12 leány megragadta a kötél egyik végét, a gomb s a többi jelvények, felvonattak a zenekar zenélése közben, a toronytetőre. Elhelyezés után Puskás Albert mondott ügyes rigmusokban felkészöntőt a királyra, a miniszteriumra, kerületünk püspökére s főgondnokára, egyházmegyénk esperesére s gondnokára, az egyház lelkészére stb. Majd ha a templomjavítás be lesz fejezve, nagyobb szabású ünnepélyt rendez az egyház, hogy jöjjön be egy kis magyar levegő-áramlat abba a Belényesbe, melyben a református egyház a 17-ik században egy Bethlen Gábor erdélyi fejedelem patronatussága alatt a virágzás magas fokán állott. Akkor még az egész Belényes református lakosokból állott, kevés görög keletit kivéve, ma már csak küzd a létért. A Pável-féle nagyszerű alapítványokból ma már itt hatalmas intézetek állanak fenn, melyeknek hatása, évről-évre sorvasztja a nemzeti erőt. Bizony az országos közalap végrehajtó bizottsága s általában a Convent lelkes tagjai, a nemzeti érdeknek tettek szolgálatot

akkor, midőn egyházunk kérelmét egészben teljesítették. E tekintetben, mint értesül a belényesi egyház, az ügynek ékeesebben szóló tolmácsa alig lehetett volna, mint a n.-szalontai egyházmegyének nagyérdemű esperese.

—s—e.

KÜLFÖLD.

Franciaország.

(Vége.)

Harmadik napon a missiói társaság is ünnepélyes ülést tartott. Appia, a felolvasó, először a társaság keletkezéséhez vezette vissza hallgatóit, fölemlítette, hogy a nantesi gyülekezet akkor nagy érdeklődéssel kísérte az alapítást, tehát valószínűleg most is szívesen fogadja előadását. Bögnér a missió és a hazafiság viszonyának égető kérdéséről beszélt s hazafias kötelesség szempontja alá helyezte a missió műveit. Jean Bianquis Madagascárról szólt, reámutatván az ezen nagy szigeten folytatandó nehéz és sok költséggel járó munkára, képet rajzolt az ottani missiói szükségletekről, a melyekre a missiói társaságnak ebben az esztendőben 300 ezer frankot kell áldoznia, az iskolák támogatására fordított 15 ezer franktól eltekintve. Mindenkinek szívére kötötte, hogy a gyülekezeteknek folyton fokozódó erőfeszítéssel is teljesíteniök kell kötelességöket. Coillard azokat a nyomokat ösmertette, melyeket a menekülő hugonották Délafrikában hátra hagyta, majd a Lessouto- és Zambesemissiót jellemezte. Beszédét egy afrikai ének előadásával fejezte be, melynek melankholikus csengése mélyen meghatotta az egybegyülteket. Végül Cadène a legszívesebb áldáskívánásokat tolmácsolta Bögnér útjára s a gyűlést imádsággal rekesztette be. Este ismét gyülekező összejövetel volt, a hol különböző beszédeket tartottak s ünnepi költeményeket olvastak fel. A nantesi egyházi énekkar sok tetszést aratott. Majd Schickler számos magyarázatai kíséretében egész sor fényképet mutattak be: Nantes 1598-ban, IV. Henrik, nőtestvére, anyja, Agrippa, d'Aubigné, Sully, Duplessis-Mornay stb. Igazi családi estély volt ez, a melyen jeles zenei erők is szórakoztatták a jelenvoltakat. Az énekkar Diény lelkésznek, ki épen vezetője is, az ünnepély sikere érdekében kifejtett sok fáradozásainak hálájául, értékes emléktárgyat nyújtott át. Ez a szép este is feledhetetlen fog maradni sokaknál.

Pénteken, június 3-ikán reggel 1/2 9 órakor volt az utolsó istenisztelet s egyidejűleg a Societé Centrale nyugati osztályának ülése. Délutánra az ünnepély rendező bizottság egy gőzhajót bérelt ki, hogy a vendégeket Sucé-be szállítsa, hol egykoron a nantesi reformátusok isteniszteleteiket tartották volt. Csodaszép idő volt. A gőzhajó zsúfolásig volt utasokkal, kik a legvidámabb hangulatban voltak. A „le Verlon“ gőzhajó átvitte az utasokat a château de la Gascherie mellett, a hol a vicomtesse de Rohan, egy templomot nyitott meg, a melyet kétségtelenül 1572. zártak be, a minek következtében aztán az isteni tiszteletet Sucé-be helyezték át. Harmadfélőrai út után a kies fekvésű Sucé falunál köt ki a gőzös, miután útközben az ősök példájára Luther énekét énekeltek. A katolikus és a protestáns Sucé-et egykoron egy kis patak választotta el egymástól, Weiss lelkész egy tyúkólból szószéket improvizált s megrajzolta az egykori Sucé képét, hol 1601-ig egy csürben tartották az isteniszteletet, mig nem 1630-

ban templomot emeltek, a mely 1682. Gilles de Beauvais püspök parancsára leromboltatott. Aztán Saint-Denis szigetére hajóztak, hol egykor a református temető állott; természetesen pillanatnyi fényképfölvételekben sem volt hiány. Végül visszatértek Pont-Morand-ba, honnan elindultak. S ezzel végett ért az ünnepély. Az utolsó vendégek még egyszer szűk baráti körben Dartigue lelkésznel összejöttek, hogy a feledhetlen ünnepnapokat még egyszer felidézzék emlékekben. Az összes résztvevők megszilárdult hittel és a szív legtisztább örömeivel hagyták oda Nantes-ot. Érezték, hogy a mennyei Atya áldása nyugodott meg gyermekein s hogy a reformatio hőskorának tüze hevítette a kebleket. Vajha ez ünnepből áldás áramlanék Franciaország egész protestáns egyházára.

Az olasz állam és a római katolikus egyház.

Az olasz kormány eljárása azt mutatja, hogy a klerikálisoknak az utóbbi politikai fészkelődésekben való vétkeességéről meg van győződve. Nemcsak egy rakás különösebben merev irányzatú klerikális lapot szüntett be, hanem jobbadán feloszlatta az egyházmegyei és egyházközségi választmányokat is, a melyek az utóbbi évek alatt, magának a pápának kezdeményezése folytán, az országnak szinte minden vidékén kiképződtek. Ez által a klerikális propagandát fontos eszköztől fosztotta meg. A Majlandban megjelenő izgató klerikális lapnak az „Osservatore Cattolico“-nak kerekét oldott szerkesztőjét *Don Albertariot*, a mint olasz területen ismét mutatkozott, letartóztatták. Az ellene és lapja ellen indítandó per elé feszült várakozással néznek. *Ferrari* majlandi érsek személyével nemcsak az összes sajtó, hanem a minisztertanács is ismételtlen foglalkozott. A mint látszik a felé a felfogás felé hajlanak, hogy az érsektől meg kell vonni az exequaturt, ha a vatikán a bibornokot önként vissza nem hívja. Különben Leónak egy levele, melyet az *Osservatore Romano* közzétett, tartalmazott ugyan valami leplezett gáncsot a miatt, hogy az érsek éppen a legborzalmasabb napok alatt távol volt székhelyétől; másfelől azonban az ellenfelek vádjait, mint igazságtalanokat és rosszakaratúakat a legélesebben visszaütötte, s a megtámadottat lelkipásztori kötelességeinek hű teljesítéséért megdicsérte. Hogy a biborosnak időközben Rómába történt hívása a konfliktust meg fogja-e oldani, bizonytalan. Nem valószínű, hogy a pápa kénytelen lesz a hazafiatlan főpapot legalább a nyilvánosság előtt elejteni, nehogy a kormányt olyan lépésre kényszerítse, a mely ennek a tekintélyét az egyházzal szemben inkább erősíteni, mint gyöngíteni lesz alkalmas.

Különben tiszteletreméltó kivételekben sincsen folytatkozás. Így például Bonomelli cremonai püspök egyházmegyéjéhez egy pásztori levelet intézett, mely a hazafias érzületűeket igaz örömmel tölté el, míg a klerikálisok előtt botránkozás köve. Ebben a levélben a püspök először a munkás-osztályhoz fordult, aztán a birtokosokhoz, a munkaadókhöz, végül pedig a sajtóhoz, még pedig olyan szavakban, a melyek becsületes meggyőződés bélyegét viselik magukon. A munkásokat óvja a szociálisztikus agitátoroktól, a kik kenyeret és munkát ígérnek nekik, a valóságban pedig fölforgató vágyaik vak eszközeivé teszik őket s magukat akarják saját hazájuk kényuraivá emelni. „Nem mondom én, hogy mondjatok le jogaitokról s engedjétek magatokat elliporni, nem, de óhajtánám, hogy jogaitoknak érvényesítése végett sohase használjatok erőszakot, a mely nektek sohasem

használhat, csak árthat és a mely a társadalmon súlyos sebeket üt.“ Forduljanak jogvédelemért nyíltan a rendezett felsőbbséghez. Ő maga is szívesen elvállalja a döntő bíró tisztét, a mely a keresztyén lelkeülethez méltó és a püspök atyai méltóságával a legjobb összhangban van. A gazdagoknak ezt kiáltja oda Bonomelli: mint-hogy szavakra és tanácsokra nem hallgattak, adjanak hitelt már most a véres tényeknek s ne hűnyjanak szemet a föltárult örvény előtt. „Ugyan mit cselekedtetek ti bérlők, hogy elcsitítsátok a veszélyt? Semmit, vagy nagyon keveset. Pedig nektek atyai módra kellene gondoskodnotok alattvalóitokról, figyelemmel, szeretettel, türelemmel kellene bánnotok velök, családjaikat gyámolitanotok, tettel és tanácssal, ápolnotok bennök szavaikkal és példáikkal a vallásosságot. De gyakran ennek nem az ellentéte-é, a mit ti cselekesztek? S ti földbirtokosok mért nem látogatjátok meg soha sem birtokaitokat, mért nem törődtek néha még azzal sem, hogy azok hol fekszenek, miért hogy megalégesztek a gyümölcsnek elvevésével, a nélkül, hogy valaha csak egy pillantásra is méltatnátok azt a növényt, a mely azt termi? Miért nem szálltok le piedestálutokról a néphez, mezei munkásaitokhoz, azok közé, a kik számotokra a gazdagságot szerzik; miért nem néztek utána, hogyan élnek, hogy bännak egymással, milyen a lakásuk? Ott éltek a nagy városokban, Florencben, Majlandban, Rómában, vagy a külföldön. A munkásokat a bérlők vagy sáfárok erőszakoskodásának engedték át. Másutt fogyasztjátok el, a mi itt terem. A kis ujjatokat se mozdítjátok meg, hogy gátat vessetek a szociálisztikus propaganda elé, a legcsekélyebb áldozatot sem hozzátok meg, hogy meggyöngítsétek ürügyeit. Hát mit lehet ettől várni? Az áradat nő, közelget és romlással fenyeget. Megmagyarázhatlan vakságnak és szerencsétlen közönyösségnek fanyar gyümölcse ez. Bocsássatok meg, ha kemény kifejezés jön a tollam alá. Lát az Isten s tudja, hogy belőlem csakis a szeretet beszél.“ A sajtónak még keserűbb igazságokat mond a püspök: „Nagyon sajnálom, hogy a szabadság jogát, a mely magában véve jó, a míg szabadossággá nem fajul, így végletekbe hajtják, úgy hogy nyugodtan vetik reá a fejszét a társadalmi rendnek gyökerére. Fájdalmas csodálkozással szemlélttem, hogy a katolikus sajtónak egy — ha szinte kisebb — része, hangjának szenvedélyességében mint vetekszik az antiklerikális sajtóval s az alatt az ürügy alatt, hogy a hitet védi s nem tudom miféle „keresztyén-demokrata“ célokat szolgál, csaknem a szociálistákkal fog kezdet, a tömegek elnyomását hirdeti, s a hatóságot megvetés tárgyává teszi. Nyíltan kijelentem, hogy ez sem nem katolikus, sem nem keresztyéni, sem nem humanus eljárás s hogy a vallásnak a rombolás eme munkájához semmi köze sincsen. Az evangyeliom, az egyházi atyák, a szentek soha sem tanítottak megvetést és lázadást a törvényes hatalom ellen. A hatalom, bárkinek a kezében legyen is, Istentől van s tisztelettel és engedelmességgel tartozunk neki. Ez a katolikus tan. S a ki szavaival vagy tetteivel ellenkezőt tanít, a ki leplezett aknamunkával vagy nyílt megvetéssel állandó és rendszeres harcot folytat a közhatalom ellen, az nem áll Krisztusnak vagy az ő egyházának pártján. Az ilyen védőktől a katolikus ügy nem várhat semmi jót, csak megbecstelenítést. Élesen szólok; de itt van az ideje, hogy nyíltan beszéljünk és a vallás ügyét külön válaszkodás azokétól. akik talán öntudatlanul visszaélnék vele és rossz hírbé hozzák, azt híven, hogy ezzel oltalmára vannak . . . . Cremona, 1898. május 16. Jeremias, püspök.“

A pásztori levél nyílt hangja úgy a harcban álló osztályokkal, mint különösen a sajtóval szemben, mely Olaszországban talán a legféltelenebb, nagy feltűnést keltett. A legtöbb extrem-klerikális lap jobbnak látta meg sem említeni. A florenci „Unità Cattolica“ iróniába akarta öltöztetni adáz haragját: „Szegény Cremona, a hol ilyen perfid lapocskák teremnek. Hanem az antiklerikalismus organumai ám nagy tévedésben vannak, mikor azt akarják elhíttetni a közönséggel, hogy Bonomelli olyan hírlapokra akart célozni, a melyek más városokban jelennek vagy jelentek meg. A majlandi Osservatore Cattolico-ra bizonyára nem akarhatott; hisz ez már meghalt. S egyéb lapokat is aligha találhat a bátor prälatus tüzes szónoklata; mert az általunk ösmert lapoknak mindegyike, apraja-nagyja, a szent atyának, XIII. Leónak állandó helyeslésével s bátorításával találkozunk. Ki merészkedhetnék egy katolikus püspöknél a köteles tiszteletnek és engedelmességnek oly bőséges fogyatékát tenni föl, hogy gáncsolhatná azt, a mit a summus pontifex megdicsért és megáldott. Ily rakoncátlankodásra csak az antiklerikalizmus képes. Azután meg jól tudja mindenki, hogy egy püspöknek a jurisdikciója saját egyházmegyéje területére szorítkozik; ebből megtetszik, hogy ha azoknak a városoknak a püspökei, a hol az egyes katolikus lapok megjelennek, ezek ellen semmi kifogást nem emelnek, ép eszű ember nem képzelheti, hogy az egyik egyházmegye katolikus püspöke más megyebeli tisztársainak magatartását akarja elítélni.“ Innen is látszik, hogy mennyire időszerű volt a cremonai püspök óvó szózata s mennyire találva érzik magokat, a kiknek szólott.

Németből

—s —a.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

60. Adatok

a füzegymati ev. ref. egyház történetéből.

(Folytatás.)

Urasztali terítők, szent edények s az egyház ingóságai.

„A régibb időkben — így szól egy „Jegyzés“ a a Krónikában — sok szép készületjei voltak itt az Ekklesiának, a mint Tiszt. Pápai János úr az 1764-dik esztendőről előszámálja, melyek vagy az Ekklesia költségén szereztek, vagy a hívek önkéntes buzgalmából ajándékoztattak. De mindezek már a régiség miatt megavulván s haszonvehetetlenekké válván a mostani időkre által nem jutottak, csak kegyes híveknek s Jóltevőknek nevei vannak már meg s élnek Ekklesiánk könyvében, serkentvén a későbbi maradékokat dicséretes példájokkal hasonló buzgóságra. Lehet az is, hogy az új templom felszentelése után eladtak ezek s más újabbak szereztek helyettök, a minthogy az 1803-ki Curatori számadásban csakugyan láthatni is, hogy az Ur-asztalához vett az Ekklesia egy új sávós abroszt, az ócskák pedig eladódtak. Ugyanekkor adódtak el a régi templomban volt Papszék és Cathedra is a Darvasi Ekklesiának, mint szinte az Ur-asztala öreg Gyáni Andrásnak“ stb.

Azon Clenodiumok, szent készülékek, melyek a multból máig is meg vannak vagy épen újabb időkben adományoztattak a következők:

1. Egy fehérvászon rojtos abrosz alsó terítőül.
2. Egy felső asztalterítő zöld atlasz-selyemből,

színes virágokkal és körül selyem rojttal. Rajta finom sárga drótból csinosan rárakva e betűk vannak: „Ad majorem Dei Gloriam Illustrissima Domina Vidua e Libris Baronibus de Wenckheim, nata Baronissa a Rosenfeld, suó et Haeredum nomine, pro Ecclesia Füzegymath. Reformatorem, fieri curavit, Anno MDCCC“.

Ez használtatik urvacora osztás alkalmával ma is. Szép darab lehetett újkorában, de a mindjárt letelő száz esztendő e terítőt már annyira megviselte, hogy megfakult színe, rojtja és virágai, hulladozó betűi újabb Thábita vagy Thábiták után kiáltoznak; vajha ne hiába és ne sokáig kiáltoznának!

3. Egy virágos s kávészínű asztalterítő piros és zöld rojtozattal, ugyanilyen színű lecsüggő 4 bojtjal közepén ezen betűkkel: „BODNÁR ISTVÁN s NEJE VINCZE JUDIT AJÁNDÉKA FÜZES-GYARMAT 1860“.

Ez szokott a szent asztalra terítettetni vasárnapokon.

4. Többféle színű „Berlinből“ kötött fekete rojtos terítő, ajándékozta 1887-ben Melichár Jánosné róm. kath. vallású nő. Hétköznapokon ez szolgál asztalterítőül.

5. Egy ezüstös tányér kenyérosztásra.

6. Egy óntányér Tiszt. Szilágyi György úr ajándéka, mint a rajta levő metszés bizonyítja: „Sz. G. P: A' FÜ. GY: Sz: EK.: 1750“.

7. Egy nagyobb cintányér kenyér alá való ezen metszéssel: „A' FÜ: GY. SZ: EK: 1750. 12-a Aug“.

8. Két pohár, mindenik ezüstös s aranyos. Egyik fenéig mély s felyül kissé öblösebb, kívülről sokféle ügyes metszésű figurákkal s egy helyen ezen világosan olvasható betűkkel: „VA: SA: ISTVÁN 1635.“ Ez a pohár az, melyről már fentebb szólottunk Gyarmat régi voltának igazolására felhozott adatok között.

A másik pohár lecsavarható völgyes talppal derékban sűrű szárú, felyül kerek öblü, talpán ezen bemetszett irattal: „A'. N: FÜZES-GYARMATI Ekkla maga költségén készítette Ao. 1779“.

9. Hét ónkanna, különböző nagyságuk idejük szerint ily renddel:

a) egy, mintegy 5 itcés, melyen oldalról ezen metszés olvasható: „Bikés Vármegyében levő Gyarmati Szent Ekklesiához való kanna 1731. 9. obris“. Ezt a kannát érthette Szilágyi György prédikátor, midőn az általa vezetni kezdett anyakönyv első lapján így szól: „a nagyobbik kannánál nem volt több ércedény az én ide jövetelém előtt“.

b) Mintegy 3 itcés ilyen metszéssel a felső részben: „A' FÜZES-GYARMATI SZ. EKKLESIAÉ MDCCCL“.

c) Körülbelül 1 itcés ily bemetszéssel: „A' FÜ: GYARMATI SZ. EKKLESIAÉ 1750“.

d) Mintegy 3 itcés, felső részén ezen metszéssel: „A' F. GYARMATI SZ: EKKLESIAÉ 1752“.

e) Ehez minden tekintetben hasonló egy másik kanna ugyanazon körmetszéssel. Ezt publicatio és gyűjtés folytán bejött öszszegből vette Szilágyi György „1752-ben 16-a Aug“.

f) A legnagyobbik kanna 6 itcés felyül ily metszéssel: „1778-dik Eszt. FÜZES-GYARMATI Rfta sz: Ekklesia csináltatta MAGA költségén“.

g) Mintegy 5 itcés felyül e metszéssel: „G: NAGY ISTVÁN MAGA költségén csináltatta 1780-dik Eszt. Biróságába, adván a Füzegymati R: Ekklesiának“.

h) Két cserép óros, egyik 9, másik 10 literes.

10. Keresztelő edények:

a) Egy itcés ónkanna felyül a fedelén ezen met-

széssel: $\frac{1}{5} \frac{F}{E} \frac{7}{0}$) E felirat értelme ez: Füzés-Gyarmati Egyház 1750. ma is ez használtatik a templomban.

b) Egy keresztelő tál, kannával együtt, mindkettő sárga rézből, készített 1830—32 körül. Háznál való keresztelésre szereztetett, s mint ilyen a lelkészlakon áll.

Vannak ezenkívül a lelkészlakon szintűgy mint az iskolákban, gondnoki szobában thékák, schiffonok, tanítói katedrák, lócák, székek, asztalok stb. A lelkészlakon van különösen 3 nagy schiffon, ezekben helyezték el a levéltár, házassági s egyéb okmányok, anyakönyvek, gondnoki főnaplók, számadások stb.

Hivatalos pecsétnyomója van az egyháznak három; az első ily körirattal: Sigillum Parochiale in Ecclesia Helveticae Confessionis Füzés-Gyarmatiensi. Közepén: „Jehovah lux nobis, 1830“.

Egy másik e körirattal: „A füzés-gyarmati helv. hitv. papi hivatal pecsété“. Közepén: „Isten a mi várunk 1852“.

Ujabb időben szereztetett még 2 festékhez használható pecsétnyomó is; egyik a lelkészi hivatal, másik az egyház részére. Amaz ily körirattal: „A FÜZÉS-GYARMATI HELV. HITV. — közepén — PAPI HIVATAL“ emez pedig: „A FÜZÉS-GYARMATI EV. RER. EGYHÁZ — 1886. — PECSÉTJE“.

1893-ban szerzett az egyház egy Wertheim szekrényt 122 frt 20 krért.

Az adakozás filléreinek befogadására van a templomban 5 persely.

Az egyház jövedelmei hajdan és most.

Az egyház fentartására s a hivatalnokok fizetésének fedezésére szolgáló pénzforrásokat illetőleg a legrégibb időkből nem találunk nyomokra, még a szorgalmas Szilágyi Györgytől sem maradt e tekintetben feljegyzés. Ő csak gyűjtésekről, egy vagy más szent célra történt önkéntes adományokról, hirdetés folytán bejött összegekről teszen itt-ott említést, de a hívek adózási rendszerét vagy az egyház nevelési ingatlan vagyonát — melyből jövedelem származhatott volna — homály fűdi. Hogy azonban nem lehettek az ősök valami szűk pénzügyviszonyok között az akkori igényekhez képest, erre vonatkozólag következtetést vonhatunk már csak azon körülményből is, hogy 1770-től kezdve két ízben is folyamodtak a gyarmatiak új templom építhetéseért a kir. Felsőházhoz u. m. 1770 és 1776-ban. Miből fedezték volna-e kiadásokat, ha pénzerejük nem lett volna hozzá? Igaz, hogy a helyszíni vizsgálat által kiadott bizonyítványban az új templom építhetése meg nem engedésének okai között ez is ott áll: „imo pro Novo (úti petitur) erigendo, nec sufficiens Sumptuum fundus remonstrari quiret“ de ennek oka a második vagy bővített templom első izbeni javításának s egy portikussal való bővítésének esztendejéhez volt tulajdonképen kötve, amennyiben erről az évről 1777-ről így ír Pápai János prédikátor: „a hatalmas Isten földünket terméketlenséggel, barmainkat kelletlenséggel látogatta meg.“ Bizonyára e miatt fordultak T. Szikszai Benjamin békési prédikátorhoz is, „ki rajtok 50 arannyal segített is“. Különben igen érdekesen írja le Gacsári István az ő krónikájában az egyház jövedelmeinek forrásait a múlt század végén és a folyó század elejére eső időkből. Jónak látom szóról-szóra ide igtatni:

„Az ecclesiai Jövedelmeknek sokkal bővebb s gazdagabb forrásai voltak a régibb időkből, mint már most vagynak, avagy lehetnek. Akkor — abban a boldog világban — a mikor még nagy területű Határjaink emmi földosztások által nem reguláztattak, hanem —

a mint közmondásban felmaradt — magok mérték eleink szakállal a földet, vagy legalább is igen olesón árendálhattak legelőket, réteket, szántó földeket, annyit foghattak fel magoknak is, az Ecclesiának is, amennyit akartak; szánhattak, vethettek, kaszálhattak, marhákat tenyészthettek, szóval gazdálkodhattak, Szembetűnő a curatori számadásokban, micsoda szerencsés lábon állott akkor az Ecclesia Oeconomija mind a marha tartásra, mind a gabona termesztésre nézve. 1771-ben Gacsári János curátor 32 db. szarvasmarhát adott által új curator Huszár Istvánnak. Huszár István alatt már 1773-ban 51 darab szarvas marhája volt az Ecclesiának. (Tehén, üsző, harmadfű bika, harmadfű ökör, tinó, tavalyi borjú) 1774-ben Nyilas Bálint curatorságában volt 49 darab, Gyáni András curator alatt 52 darab stb. Ezeknek számára kaszálattak is az említett curatorok Huszár István 23 boglya szénát, Nyilas Bálint 27 boglyát stb. Vetettek is az Ecclesia részére: Gacsári István 5 köblöt, már Huszár István Akasztó-szigetben 14 $\frac{1}{2}$ köblöt, tavaszi búzát s a nyomtató részen kívül percipiált belőle 100 köblöt. Nyilas Bálint elvettett 18 köblöt őszi búzát s percipiált a termésből 147 köblöt, tavasz búzát pedig vetett 11 köblöt stb. E. Nagy István curátor csak egyszerre adott el 121 köblöt búzát és 122 pozsonyi mérő árpát stb. A későbbi időkben is, mikor a cséfény pusztát bírták árendába lakosaink szép jövedelmet vettek bé az Ecclesia részére kiszakasztott földből a curátorok. Még 1810-ben is az onnan került gabona eladásából 1106 frt került bé, 1815-ben ismét Lazár István curator vett bé abból 1252 frtot. „De a Pascuatióból vagy a más vidéki marhák itten való legeltetéséből is szép summát adott által a Helység bírja egy időben a curátoroknak. 1790—92-ig G. Nagy István főbíró Pascuatió pénzt adott által 88 frtot, 1795-ben 116 frtot, 1796-ban 127 frtot, 1800-ban jött be ismét abból 50 frt. Így volt ez darab ideig, míg nem egyszer 1817 körül végkép megszűnt. Annyi bizonyos, hogy az én időmben már az Ecclesiának soha semmi vetése, sem Pascuatióból átadott pénze nem volt.“

„Megjegyzésre méltó az is, hogy egyfelől a curátorok különös gondoskodásból mindig gyűjtöttek bizonyos pénzt az Ecclesia részére (hihetőleg gazdálkodás utján). Így p. o. 1776-ban Gyáni András curator gondoskodása által gyűlt be 116 vonás forint és 47 kr. 1780-ban Beke Pál curator gondoskodása által 24 frt 39 kr. stb. másfelől pedig a lakosok is boldogabb helyheztesükhöz képest jobban adhattak s adtak is buzgóságuk kijelentésére az Ecclesiának. Csak egyszerre 1792-ben 47 darab marhát adakoztak a lakosok, név szerint kik? fel van jegyezve az 1793-iki curatori számadásban; szinte így pénzt is 100 frtjával és summásabban is tettek össze, mind az Ecclesia, mind az oskolák szükségére.“

Valóban aranykorát élte a füzés-gyarmati egyház a fenti sorokban jelzett évek idején. Ebben a boldog korszakban épült a mostani szép templom és torony is. Nem hosszú lejárata költsönből, nem a takarékpénztárakból vett kamatos ezrekből, nem a hívekre kivetett jelentékeny építési adóból fedezték szerencsés Eleink a templom építés nagy összegre mehetett költségeit, mint ahogy ma napság szoktuk, talán épen ez a boldogság okozta, hogy elfelejtették feljegyezni s emlékebe hagyni a maradékok előtt, hogy voltaképen mennyibe került hát e diszes templom és torony építése, gazdag aranyozással ellátott belső felszerelése?

Szilágyi Márton.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tisztelettel kérjük Lapunk munkatársait, hogy a nyári két hónap (juliust és augusztust) alatt a Lap szellemi oldalát illető minden küldeményeiket a püspök-ladányi ev. ref. lelkészi hivatalhoz szíveskedjenek címezni.**

— **Apró hírek.** *A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület* ez idei közgyűlését f. évi aug. 26. és 27-én tartja meg *Kisújszálláson*. Egyik legfontosabb tárgya lesz a gyűlésnek az alapszabályok olyatén módosítása, a mint azt a múlt közgyűlésen az egyesület jövője érdekében tett s elfogadott indítványok kívánják. A teljes tárgysorozatot mielőbb közölni fogjuk. — **Tanári kinevezés.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Fülöp Károly* hajdu-nánási ev. ref. gimnásiumi tanárt az erzsébet városi főgymnásiumhoz rendes tanárrá nevezte ki. — **Tankötelesek Debrecenben.** A rendőrség befejezte az 1898/99 évi tankötelesek összeírását s az adatok feldolgozása most folyik. Az összeírás szerint 3—5 éves óvodaköteles van 1885 fiú, 1874 leány, együtt 3759; 6—11 éves iskolaköteles 3852 fiú, 3914 leány, együtt 7766; 12—14 éves ismétlődő iskola köteles 1495 fiú, 1466 leány, együtt 2961; vagyis a tankötelesek összes száma 14.460, kik közül 7232 fiú, 7248 leány; az előző évi összeírás eredményéhez képest a szaporodás 94. Vallás szerint így oszlik meg ez a tekintélyes szám 10.619 ev. ref. 2240 r. kath. 170 g. kath. 132 ág. ev. 1237 izr. 7 g. kel. és 5 unitárius.

— **Börze és lutri az egyház szolgálatában.** Ne méltóztassék megijedni! Nem azokról a „nyergek”-ről van szó, melyek tulajdonjogilag a budapesti „Első Szállítási Vállalat” birtokában vagynak ugyan, de a melyeken ennek dacára az erdélyi ev. ref. egyházkerület legutóbbi közgyűlésén mégis annyian lovagoltak. Nem! Ezeknek már s általában az erdélyi „nagyuszabású pénzügyi műveleteknek” végkép behegedült *Hegedűs Sándor!* Requiescant in pace! Beh kár; hiszen a kocsis mesterség és a kormányzat, még ha ez utóbbi *egyházinak* mondatik is, tulajdonképpen rokonfogalmak és soha senki sem mondott nagyobb igazságot, mint a „Deák nyelv kinyitott Aranyos Ajtajának” („Janua linguae latinae reserata aurea”) a szerzője, mikor azt írta, hogy „a kocsis fent a bakon ülve, maga előtt az *előljárókat* hajtja...!” De kár volt csúfolódní főképpen a hazai pápista sajtónak. A börzét és lutrit nemcsak Erdélyben s nem is csak az ev. ref. egyházban ismerik. Világért sem! Van egy „mustra” pápista egyetem a kis Schweizban; úgy hívják, hogy *freiburgi* universitas. Minekutánna pedig ott a helvéták földén köztudomás szerint az egyedül idévezítő egyháznak sem nagy kiterjedésű földbirtokai, sem milliokat számláló közalapítványai nincsenek, természetesen, hogy ott bizony az „universitások” sem dúskálhatnak könyökhöz a frankokban! Így aztán megessett éppen a freiburgi egyetemen is, hogy pénzforrás után kellett néznie s Isten ne vegye neki bűnül *sorsjegyeket* bocsátott ki! Ez eddig rendben lett volna; hanem ott következett el a bökkenő, hogy a sorsjegyeket azok a jámbor helvéták nem igen akarták vásárolni. Arra meg Schweizben gondolni sem lehet, hogy a sorsolás napjait tetszés szerint húzzák, halaszszák s most juniusra majd meg szeptemberre tegyék. Ez csak magyar „specialitás”! Ilyen körülmények között érkezett meg Freiburgba egy *cirkus-társaság* s ennek az igazgatója segített a freiburgi sorsjegy-játék ügyén. Ugyanis az egyetem rektora meg a cirkusz-igazgató alkura léptek

s másnap a nyilvános helyeken következő hírüladás volt olvasható: „Mindaz, — akár fiú, akár leány; katolikus, protestáns; zsidó vagy török — a ki a cirkus-kassánál 3 drb. egyetemi sorsjegyet vesz, *ingyen* cirkus belépti jegyet kap, a 3-ik helyre. De ha 6 drbot vesz, akkor mehet *ingyen* a 2-ik helyre; s ha valaki 12 drb loos-ra reszkíroz, ülhet az 1-ső helyen.” — Mondja aztán valaki, hogy a „*nímet*” nem leleményes, még ha pápista is! Ugyan mi volt ehez képest az egész „Szállítási Vállalat” inventiója!?

— **Sajtóhiba.** Lapunk július 2. számának 389. lapján (V. falusi levél) az alólról számítandó 24. sorban a kitérték száma 1897 helyett **897**-nek olvasandó.

TARTALOM-JEGYZÉK: A dogma és egyházjog kölesönhatása. Dr. Baltazár Dezső. — Tárca: Az 1606. évi Apologiaról. Révész Kálmán. — Közéletünk: Az országos középiskolai tanáregyesület közgyűlése. — Toronygombföltétel Belényesen. — s — e. — Külföld: Franciaország. — Az olasz állam és a római katolikus egyház. — s — a. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 60. Adatok a fűzes-gyarmati ev. ref. egyház történetéből. Szilágyi Márton. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat.

A nagy-károlyi ev. ref. egyházmegyébe kebelezt *magyar-géresi* egyház lelkészi állomására pályázat nyitattik.

Évi jövedelem készpénz és naturalékban, hivatalos becslés szerint 623 frt s így az egyház III-ad osztályú.

A megválasztandó lelkész az e. m. gyámintézetnek jótéteményes tagja annyiban, amennyiben jövedelmének 1½%-át ezen intézet pénztárába fizetvén be, ez helyette az országos gyámintézetbe 2½% évi járulékot és a 30% belépti díjat fizeti.

Pályázat határidő *f. évi július hó 31-ke bezárólag*, a mikorra a kellően felszerelt pályázatok *Segesváry József* espereshez *Kántor-Jánosiba* (Szatmár m. posta helyben) küldendők, Debrecen, 1898. jul. 6.

Kiss Áron,
püspök.

Pályázat ösztöndijra.

A boldog emlékezetű Nagy József által külföldi egyetemek látogatására készülő ifjak segélyére tett 10,000 frtos ösztöndíj évi 500 frt kamata ez évben (1898/9-re) lelkészi vagy tanári pályára készülő ifjaknak fog kiadatni.

Pályázhatnak:

a) magyar születésű, ev. ref. vallású, a debreceni főiskolában felsőbb tudományok hallgatását bevégzett ifjak, kiknek

b) kitűzött életpályája a lelkészi vagy tanári;

c) a latin klassikusokat értik, a görög nyelvtanból iskolai bizonyítványuk szerint kitünő osztályzatuk van, a német nyelvet birják, s a francia nyelvben is jártasak annyira, hogy az e nyelven irt könyveket jól megértik.

A folyamodványok, kellőleg felszerelve, *f. év aug. hó 15. napjáig* a püspöki hivatalhoz adandók be.

Debrecen, 1898. június 30.

Kiss Áron,
püspök.

Pályázat.

Bihar-nagy-bajomi ref. első vegyes osztály organista-tanítói állomásra pályázat hirdettek.

Fizetés: lakás kerttel; 26 mm. magtári búza; 6.5 mm. árpa; négy darabban 17 hold 373 □ öl föld, kis holdban; temetéseknel organázásért 1 frt. Esetleges mellékjövedelem is remélhető.

Kötelesség: Jelenleg az első vegyes osztály tanítása, fentartva, hogy más osztály vezetésére is alkalmazható; vásár- és ünnepnapokon délelőtt, délután és kívánatra temetéseknel organázni.

Állás szept. 1-én elfoglalandó.

Révész Mihály,
ref. lelkész.

A *meső-túri* német-magyar tanszékre, melynek pályázati feltételei jun. 18-iki számunkban voltak közzétéve, a pályázat *aug. 1-ig meghosszabbítottatik*.

1-2

Pályázat tanári állásra.

A sárospataki ev. ref. főgymnasiumban a *magyar és latin nyelv* tanításával összekötött *rendes* tanári állásra pályázat hirdettek. Pályázhatnak *első sorban* olyan ev. ref. vallású egyének, kiknek a *magyar és latin* nyelvből középiskolai tanári képesíttségük van. A tanszék évi javadalmazása 1100 frt alapfizetés, 300 frt lakáspénz és öt évenként *négy* ízben emelkedő 100 frt korpótlék. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja. Tanóráinak száma 18—20. A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesítésükre s eddigi szolgálatukra vonatkozó okmányokkal felszerelt s a főtiszt. egyházkerületi közgyűléshez címzett kérvényeiket folyó *1898. augusztus 10-ig* a sárospataki ev. ref. főgymnasium igazgatóságához nyújtsák be. A tanszék betöltése az 1898. évi őszi egyházkerületi közgyűlésen fog megtörténni s a megválasztott tanár tanszékét 1898. október 1-én

tartozik elfoglalni. A mennyiben azonban képesített tanárok az állásra nem pályáznának, *másod sorban* pályázhatnak a kihirdetett állásra olyan végzett tanárjelöltek is, kik a nevezett szaktárgyakat hallgatták, de még azokból oklevélet nem szereztek; az ezek közül *ideiglenesen* megválasztott *segédtanár* évi fizetése 1000 frt lesz s állását 1898. szept. 1-én tartozik elfoglalni. Végül, a mennyiben sem a *rendes*, sem az *ideiglenes* tanári állásra pályázók nem volnának, vagy a főtiszteletű egyházkerület a jelentkezők közül nem választana, *harmad sorban* pályázhatnak a *rendes* tanári állás elnyeréséért olyan ev. ref. vallású, a magyar és latin nyelvi tanszékéből oklevéllel bíró tanárok is, kik állásukat csak 1899. év szeptember 1-én foglalhatják el. Az ilyen pályázók is folyó *1898. aug. 10-éig* tartoznak kérvényüket benyújtani, mert megválasztásuk az 1898. évi őszi egyházkerületi közgyűlésen fog megtörténni.

Sárospatak, 1898. június 27.

1-2

Szinyei Endre,
gymn. igazgató.

Pályázat.

Az államilag segélyezett *zilahi* ev. ref. főgymnasiumnál az 1898—99-iki tanévre egy helyettes tanári állásra ezennel pályázat hirdettek.

Pályázhatnak német és magyar-, esetleg magyar és latin nyelv és irodalomból képesített ev. ref. vallású egyének.

Évi fizetése 800 frt.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, képesíttségüket, védkötelezettségüket igazoló okmányokkal felszerelt s az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató tanácsához címzett folyamodványukat az áll. seg. zilahi ev. ref. kollegium Elöljáróságához *1898. évi julius hó 31-ig* nyújtsák be.

A tanszék 1898. szept. hó 1-jén lesz elfoglalandó. A most megválasztandó helyettes tanárnak abban esetben, ha a német-magyar szakmából fog oklevéllel bírni, első sorban lehetnek kilátásai arra, hogy rövid idő, valószínűleg egy év múlva ugyanazon tanszékre *rendes* tanárrá választassék, mely esetben javadalmazása 1200 frt s 240 frt lakáspénz; idő folytán előlépés az 1300, 1400, 1600, 1800 frtos fokozatba; öt évenként 100—100 frt pótlék.

A zilahi áll. segélyezett ev. ref. kollegium előjáróságának 1898. évi június hó 21-én tartott gyűléséből.

Kiss Lajos,
elnöklő gondnok.

2-2

Bécsér János,
jegyző.